

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף ג, א

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

הודאת בעל דין כמאה עדים דמי.

בתחילה סברו בגמ' שאדם לא מתחייב ממון על פי הודאת עצמו, אולם דחו שהרי כלל בידנו "הודאת בעל דין כמאה עדים". ציין רש"י (ד"ה הודאת) שהמקור הוא בדברי התוספתא לפנינו.

לשון התוספתא (א, ו) "הודאת בעל דין כמאה עדים אימתי בזמן שטענו והודה אבל אם הודה מפי עצמו יכול לחזור בו שהפה שאסר הוא הפה שהתיר הודאת בעל דין כמאה עדים". עכ"ל.

רש"י בקידושין (סה, ב) הביא מקור מפסוק "אשר יאמר כי הוא זה" (שמות כב) שסמכו על מקצת הודאתו.

בדין זה של "הודאת בעל דין כמאה עדים" צריך לברר טעמו עניינו ופרטיו. ונעלה מעט מהפרטים של הלכה זו, יותר בצורה של מראה מקום.

הסברא הפשוטה לכאורה בהלכה זו, אם הוא מעוניין לחייב את עצמו, מדוע לא כל הבעיה כאשר אדם נתבע והוא כופר או מודה במקצת, כאן באו הבי"ד בדין התורה וחז"ל האם יש חיוב שבועה מהתורה ומדרבנן וכל שאר הלכות האמורות בהלכות ספק במחנן, אולם כאשר הנתבע מודה, או מחייב את עצמו אף בלא תביעה, מה לנו ולצרה זו ושיתחייב כפי מה שרצה. ועל פניו נראה שזה כוונת התוספתא, כאשר יש תובע והודה האדם בדבר החיוב המוטל עליו, הרי זה נעשה כמאה עדים וחייב לנתבע בדיוק כפי שאמר, אך אם הודה מעצמו בלא תביעה, יוכל לחזור בו מהטעם האמור "הפה שאסר הוא הפה שהתיר". (ועי' בחזון יחזקאל בחלק הביאורים בביאור הענין ע"י בשיטמ"ק אצלנו בסוגיא בשם הר"ן. ויש שדנו בארוכה האם מועיל חזרה מהודאת בע"ד ע"י אמתלא, עי' ברמב"ם פ"ד מטוען ונטען; בקצוה"ח פ, א; תרומת הכרי א בהגה"ה; שערי יושר ו, יג; חלקת מחוקק אבה"ע קטו, כב; קוב"ש כתובות אות נא; עי' נחל יצחק ח"מ סי' פ מה שהביא ראה מהסוגיא לפנינו.)

אך אף אם נאמר את הסברא האמורה, שאדם יכול לחייב את עצמו ונותן לכך תוקף הלכתי של "כמאה עדים" והדין יהיה מוחלט, פעמים שהדבר יכול לגרום נזק לאחרים, כגון אם מודה שחייב לראובן סך מעות מתאריך פלוני, והיתה לו שדה שמכרה לאחר תאריך ההלוואה שעליה הודה, הרי יתכן ויטרפו את השדה מלקוחות, האם גם בכה"ג יכול להודות ונקבל את הודאתו בצורה פשוטה.

כעין דבר זה הקשו בסוגיא בקידושין (סה, ב) בסוגיא (א) בקידושין בעד אחד, שהרי מדינת דגמ' עדי קידושין הם המחילים את תוקף הקידושין ובלא עדים אינה מקודשת ודנו בגמ' מה הדין באדם שקידש בעד אחד האם חוששים לקידושין אלו או לא, דעת רב כהנא שאין חוששים לקידושין. שאל רב אשי, הרי המקור לעדות בקידושין לומדים מעדות ממון בגד"ש "דבר" "דבר", א"כ כשם שבהלכות ממונות אומרים "הודאת בעל דין כמאה עדים" אף דבר שבערוה נאמר כך, והרי המקדש מתחייב מעצמו, וא"כ נאחז שהקידושין תקפים, מדוע שיטת רב כהנא שאין חוששים לקידושין. אמר רב כהנא "התם לא קא חייב לאחריו הכא קא חייב לאחריו", ביאור, כאשר מודה בדבר שבממון אין לנו עם זה שום בעיה שהרי רק הוא מפסיד, אבל בקידושין יש לכך חוב לאחרים שהרי אוסר את קרובתיה עליו ואת קרוביו עליה. למדנו מדברי הגמ' שכאשר הוא חב לאחרים אינו נאמן, אך תורף דברי הגמ' שם עסקו אך ורק לגבי איסור ערוה, אך מה יהיה הדין בענייני ממונות שכאשר מתחייב ע"י מזיק לאחרים. וכדי ללבן דבר זה נכנס מעתה לעובי ההלכה האמורה.

שיטת המהר"י בן לב (הובא בקצוה"ח לד, ד) שטעם הנאמנות בהודאת בעל דין משום שהוא מתחייב.

הקצוה"ח סובר שיש בזה גזירת הכתוב ולמד מרש"י בקידושין שהובא למעלה "אשר יאמר כי הוא זה" ואמנם אדם שמעיד על עצמו הוא "קרוב" וכלל בידיו בהלכות עדות ש"קרב" פסול, מבאר הקצוה"ח שפסול קרוב זה כאשר מעיד על אחרים אך כאשר מעיד על עצמו אין זה בכלל הפסול.

הפנ"י (כתובות קב) חילק וביאר שכאשר מעיד הודאתו בפני ב"ד יש לו נאמנות ככל עדות, וכאשר זה נעשה בפני עדים נאמן מצד תוקף התחייבותו.

בתרומת הבכרי (א) ביאר בסגנון מעניין, "לדבריו אנו עושים כדבריו", כלומר אין הכוונה שבאמר אנו מאמינים לדבריו שמודה, אלא כמו שאדם יכול לאסור על עצמו דבר מסוים מדין "שיואי אנפשיה חתיכה דאיסורא" ה"ה בהודאת בעל דין, ולכן אנו מתנהגים עמו לדבריו כשם שאמר.

כאשר אדם מודה ובוזה הוא חב לאחרים, ביאר בקצוה"ח (צט, ב) שאינו יכול להיות נאמן כאשר חב לאחרים מצד הדין, וכאשר בעל דבר נאמן על עצמו, הוא נאמן על עצמו ולא על יותר מכך וכאשר מעיד על דבר שגם מזה נזק לאחרים אין זה בתחום נאמנותו. והגדרת הדבר כתב (שם רמא, א) שבהלכות ממונות הבעל דבר מעיד על עצמו שהוא חייב ונזק נתנו לו כח נאמנות, אך בדבר שבערוה עיקר העדות היא לעולם שאשה זו אסורה וכד', על דבר זה אין הוא בעל דבר. (עי' מה שביאר בשערי חיים קידושין לג, ע' זכרון שמואל לח, לט) בבית יעקב בכתובות (יט, א) הביא בשם השיטמ"ק בב"מ שאינו נאמן כאשר חב

לאחרים היות וחוששים לקנוניא.

ועתה צריך לדון אם בהודאת בע"ד שדינה כמאה עדים, ובעדותו הוא חב לאחרים, האם שייך לקבל את דבריו ביחס להתחייבותו בלא הנאמנות שמזיק בה לאחרים, האם יש "פלגינן" בהודאת בע"ד.

לפי האמור אם דין הודאת בעל דין דינו כהתחייבות יהיה קשה לבאר איך נעשה פלגינן השואב כוחו מהלכות נאמנות של עדות. ועי' בשיעורי הגרש"ר למכות אות קמח. אך בתורת זרעים (שביעית י, ב) ביאר שנאמן על עצם הודאתו היינו על עצם החיוב כלפיו ולא על ההשלכות היכולות לבוא מחמת דבריו.

סיכום הדף

נושא היום: ממון המוטל בספק. מודה במקצת. כופר הכל. חיוב שבועה ע"י עדים.

ב"מנה שלישי", היינו שניים שהפקידו, אחד הפקיד מנה ורעהו הפקיד ב' מנים, וכל אחד טוען שהמנה השלישי שלי, דעת רבנן שהמנה השלישי היא מונח היות ולגביו יש בודאי רמאי, ולגבי מציאה יחלוקו בשבועה. לדעת רבי יוסי, במנה שלישי הכל היא מונח כדי היות ויש ודאי רמאי, א"כ מצד שקנס רבי יוסי את הרמאי גם על מה שיש לו בודאי כדי שיוזה על האמת. אולם במציאה שאין לו הפסד אין טעם לקנוס. אך מחמת שנקטו בש"ס שדין המשנה אמור אף על מקח שנתנו שניהם כסף למוכר א"כ יש לרמאי מה להפסיד ולפי כלל רבי יוסי היה צריך להיות יהא מונח, ולכך דוחה הגמ' את הסברא שקנס את הרמאי כדי שיוזה. (בתוד"ה אלא, דנו מה כוונת הגמ' בתירוץ האם באופן שיש רמאי אולם אין לו הפסד לא קונס רבי יוסי וסובר יחלוקו, אולם נוטים לומר מחמת לשון הגמ' שרבי יוסי סובר שיהא מונח אף שאין הפסד לרמאי.)

אמר אדם לחנוני תן לפועל סך מסוים ואח"כ אשלם לך, הפועל תובע מאותו אדם שלא קיבל, וכן החנוני תובע וטוען שנתן, הדין שהחנוני והפועלים נשבעים ונוטלים מבה"ב. ואף שיש ודאי רמאי וא"כ היה צריך להיות יהא מונח, אך כיון שהחנוני אומר אני עשיתי את שליחותך ואין לי עסק אם הפועלים שאינם נאמנים עלי. והפועלים אומרים אנו עשינו עבודה ולא קיבלנו שכר ואין לנו עסק עם החנוני שאינו נאמן עלינו.

מצד הדין מודה במקצת חיוב שבועה מהתורה, כיון שמצד הסברא היה כופר בכל ההלוואה רק היות ויש חזקה שאין אדם מעיז בפני בעל חובו הוא לא כופר בהכל ומודה על חלק, היות וחושב שכשיהיה לו מעות יפרע חובו (לרש"י, אינו חסוד על השבועה כיון שיש לו סברא שישלם מאוחר יותר. לתוס' אינו מעיז והיה סברא שיהא נאמן במינו שהיה יכול לכפור בהכל אולם מחמת הסברא שסובר שישלם מאוחר יותר אין לו את המינה). והתורה חייבה אותו שבועה כדי שיוזה עתה על הכל.

אולם במקרה שנתבע על מאה, וכפר בהכל, ועדים אמרו שחייב חמישים, מחמת עצם הדין הוא כופר הכל ולא היה ראוי לחייבו שבועה (מצד שחשוד על הממון חשוד על השבועה). למד רבי חיא משלם חמישים ונשבע על החמישים הנותרים. טעם הדין כדי שלא יהא הודאת פיו יותר מהעדאת עדים (- שהרי אם לא היה נשבע, היתה מועילה כפירתו יותר ממה שהעדים חייבו אותו). רבי חיא למד ק"ו (בבא מציעא ג' ע"ה). והביא את המשנה לראיה, שכל אחד תופס חצי טלית זה כעין שאנו עדים על חצי שייך לו ונשבע. ונדחה שהרי בהלוואה למלוה יש עדים וללווה אין. ובמציאה לכל אחד אנו עדים. (לכך העמידו את דברי הראיה מהמשנה על הלכה אחרת שאמר רבי חיא בדין "הילך" לקמן ד, א)

דנו בגמ' איזה ק"ו למד רבי חיא. א. פיו שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה (מודה במקצת) עדים המחייבים אותו ממון, בודאי שחייבו אותו שבועה. נדחה, שהרי מצאנו בפיו שמחייבו ממון באופן שהוא מודה כפי הכלל "הודאת בעל דין כמאה עדים דמי". ב. למדו מחייבו קנס. שיכול לחייב עצמו שבועה אבל אינו מתחייב על פי עצמו קנס. עדים שמחייבים אותו קנס בודאי שחייבו אותו שבועה. ג. למדו מחייבו קרבן על פי עצמו, ועדים לא יכולים לחייבו קרבן. אולם רבי חיא למד כר"ם שעדים מחייבים קרבן. וכן לגבי אשם, וכן לגבי חובש. ונדחה, שפיו לא שייך בהכחשה ובהזמה ואילו עדים יכולים להיות מוזמים ומוכחשים. ג. למדו מעד אחד שאינו מחייב ממון אך מחייב שבועה, עדים שמחייבים ממון בודאי יחייבו שבועה. נדחה, שיש הבדל בין השבועות, כאשר מעיד עד אחד הוא נשבע על הודאתו על מנת להכחישו, כאשר מעידים שניים הוא נשבע על כפירתו. ד. למד ר"פ שלומדים ממה שמגלגלים עוד שבועה ע"פ חיוב שבועה של עד אחד, בודאי אף בעדים. נדחה, שהרי העד לא חייבו עוד שבועה אלא שבועה היא זאת שגרה עוד שבועה, אולם העדים חייבו לשלם חמישים, מדוע שחייבו שבועה מהיכן היא תגרו. ה. למדו בהצד השוה מפיו ועד אחד, על ידי טענה וכפירה הם באים ונשבע, כך גם עדים. (לא שייך לדחות שע"י עדים הוא מוחזק כפרן מחמת דברי ר"ח שהכופר במלווה כשר לעדות. ולא שייך לדחות שעדים יש בהם הזמה ובפיו ובעד אחד אין, משום שרבי חיא סבר שאף בעד אחד יש בו ביטול עדותו ע"י הזמה.)